

Розділ III

Шляхи порозуміння християнства зі сучасним світом: антропологічна парадигма й становлення громадянського суспільства

Павло Павленко (Київ)

СУЧАСНЕ ХРИСТИЯНСТВО У СВІТЛІ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ НОРМ НОВОГО ЗАВІТУ: РИМО-КАТОЛИЦЬКИЙ КОНТЕКСТ

Римо-Католицька Церква переживає не найкращі часи: тут і проблема ісламізації християнського світу, і деградація моральних цінностей, і руйнація інституту шлюбу і сім'ї. Папа Франциск проголошує розворот Церкви назад до її новозавітного зразка, назад до чистоти і простоти Євангелії. Тут необхідна не перебудова Церкви і навіть не її реформація, а у прямому сенсі її «розворот» назад – на всі 180 градусів – до євангельських засад апостольського християнства. Теологія жінки і теологія бідних є якраз отим дієвим механізмом, який запустить процес навернення католицизму до Ісусового християнства.

Ключові слова: *Римо-Католицька Церква, моральні цінності, апостольське християнство, нові теології*

Pavlo Pavlenko

MODERN CHRISTIANITY IN THE LIGHT OF NEW TESTAMENT MORAL-ETHICAL NORMS: THE ROMAN CATHOLIC CONTEXT

The Roman Catholic Church is not experiencing the best of times: here the problem of Islamization of the Christian world, and the degradation of moral values, the destruction of the institution of marriage and family. Pope Francis proclaims turn the Church back to its New Testament pattern, back to the purity and simplicity of the gospel. Here we need not rebuild the Church and even its reformation, but in the literal sense of its «pivot» back to all 180 degrees to the Evangelical foundations of Apostolic Christianity. Theology women and the theology of the poor is the effective mechanism that starts the process of conversion of Catholicism to the Christianity of Jesus.

Keywords: *Roman Catholic Church, moral values, apostolic Christianity, new theologies*

Правий був Ф. Енгельс, коли зауважив, що християнство, яке існувало до Константина, «як небо від землі відрізнялось від пізнішої, зафіксованої в догматах світової релігії Нікейського собору; воно до

невпізнанності не схоже на останнє. У ньому немає ні догматики, ні етики пізнішого християнства; але зате є відчуття того, що ведеться боротьба проти всього світу і що ця боротьба увінчається перемогою; є радість боротьби і впевненість у перемозі, що повністю втрачені сучасними християнами...» [1, с. 453–454].

Аж і справді, читаючи Новий Завіт – Євангелії, Дії апостолів, апостольські послання – в очі впадає той факт, що те християнство, яке обстоюється там, зовсім не схоже на те, що існує сьогодні. І справа навіть не в тому, що сучасні суспільно-економічні й політичні умови відмінні від тих, які існували на теренах Середземномор'я у перших століття н.е.; і не тому, що, відійшли в історію апостольські часи. Справа в іншому: у відсутності в сучасному християнстві духу отого первіснохристиянського радикалізму, тієї енергетики віри, яка рухала християн від цілковитого зречення усього земного до прийняття ними небесного, отого, описаного в Діях апостолів, громадівського завзяття повернути весь світ до Христа, браку ранньохристиянського ентузіазму жити по-євангельському. Але якщо вказати на різницю між сучасним (пособорним) і раннім християнством одним словом, на ту межу, яка розділяє нинішнє християнство і раннє, апостольське, то це – мораль.

Навіть поверхове прочитання Нового Завіту доводить, що сучасні християнські конфесії далекі від сповідування ними морально-етичного вчення Ісуса Христа. Між тим, Ісусове вчення у своїй основі є якраз морально-етичним. Як доводять новозавітні книги, у ньому (вченні) немає ні догм, ні сили-силенної заповідей, ні церемоніальних приписів, а є єдине – мораль. Практично всі повчання євангельського Спасителя є моральним настановами. Можна констатувати, що ключовим питанням, яким переймається Євангелія є таке: як діяти, як жити людині, якою їй бути, щоб мати життя вічне? (Мт. 19:16; Мк. 10:17; Лк. 18:18). Проповідь Ісуса, а опісля його апостолів назагал зводилась до простих приповісток-напучувань, в яких віруючі відкривали нові для себе смисли, а відтак нову буттєву реальність, черпали зразки морально чистого життя. Новий Завіт повчає, що Бог приймає винятково ту людину, яка через віру і каяття починає зреалізовувати свій божественний потенціал – ставати у Христі «образом» і «подобою» Всевишнього, тобто бути на правду святою і в такий спосіб наближатися до колись втраченого божественного. Але наближатися як, яким чином?

Керівництвом до дії тут є лише одне – Євангелія Христова. З одного боку, вона є простою для її розуміння, а з іншого – складною для виконання з позиції людини «світу». Традиційно прийнято говорити про Декалог в якості універсальних моральних заповідей людства. Утім мало хто усвідомлює, що насправді Десять заповідей є центром іудаїзму, вони є моральним кодексом іудейської релігії. Натомість християнство має свій кодекс це – Нагірна проповідь. Це зовсім не означає, що, вважаючи Декалог іудейським, християнин звільняється від моральних настанов

любити своїх батьків, своїх ближніх, не брехати, не красти чи не вбивати. Усі ці моральні заповіді розчинені в Євангелії, в той чи інший спосіб їх можна зустріти в апостольських посланнях Нового Завіту. Утім у тому вигляді, в якому вони наводяться в Торі – у християнському Святому Письмі їх немає. І це хоча б тому, що, по-перше, християнин замість суботи як Дня Господнього іудеїв шанує інший Господній день – неділю (див. Вих. 20:8-11). По-друге, в іудаїзмі під «ближнім» вважався виключно одновірець, цебто іудей. «Левітсько-фарисейське вчення визнавало "ближніми" лише іудеїв, а зі всіх знедолених язичників самаряни вважалися найогиднішими. Навіть дотик до самарянина поганив і вважався злим "порушенням"» [2, с. 65–66]. Між тим відома Ісусова притча про доброго самаритянина (Лк. 10:25-37) доводить, що Євангелія розуміє під ближнім всіх людей, незалежно від етнічної, соціальної чи релігійної ознаки. По-третє, іудаїзм, на відміну від християнства, вважав жінку нерівною з чоловіком, більше того – ставив її в один ряд із його власністю. Читаємо: «Не жадай дому ближнього свого, не жадай жони ближнього свого, ані раба його, ані невольниці його, ані вола його, ані осла його, ані всього, що ближнього твого!» (Вих. 20:17).

Нічому подібному Євангелія не повчає. Це усвідомлює й римо-католицька традиція, бо, згідно з нею, Десять заповідей подаються не в біблійному, цебто іудейському, їх прочитанні, а в іншому, бодай і відмінному від оригінального, але новому, християнському їх розумінні. У католицькій версії хоча й наявні, власне, десять заповідей, однак із біблійною версією є суттєві розбіжності. Так, повністю виключено другу заповідь про заборону пошанування божків (ідолів, зображень тощо) (Вих. 20:3-5)*. Її місце зайняла оригінальна третя – «Не призивай Імення Господа, Бога твого, надаремно...» (Вих. 20:7). Четверта заповідь про суботу стала третьою і стала означати не суботу як таку, а неділю (перший день тижня). П'ята про шанування батьків – стала четвертою, шоста «Не вбивай» – п'ятою, сьома «Не чини перелюбу» – шостою, восьма «Не кради» – сьомою, дев'ята «Не свідкуй неправдиво» стала, відповідно, восьмою. Чому? – Щоб вивести жінку з розряду майна і зробити заповідь про неї окремою. В такий спосіб католики отримали хоч і всі десять заповідей, проте навряд чи їх можна тепер називати Десятислів'ям Біблії.

З одного боку, спостерігаємо начебто відхід від Біблії, а, з іншого боку, бачимо наповнення початкових біблійних цінностей новозавітним духом, надання їм християнського звучання. Ті, хто вважає, що Біблія в обох її частинах у морально-етичному сенсі є єдиною – помиляються. Єдності цієї не може бути хоча б тому, що євангельські цінності суттєво різняться від іудейських (принаймні, на рівні старозавітних і новозавітних

---

* Протестанти назагал зауважують, що це зроблено навмисно, щоб легітимізувати пошанування реліквій, статуй чи зображень (ікон). Поруч із католицизмом подібна практика поширена і в православ'ї, деяких інших церквах.

текстів). У християнстві проголошений інший закон – закон Христа, центральним місцем якого виступає Нагірна проповідь.

Сьогодні на цьому добре зауважує чинний папа Франциск, який, по суті, проголосив курс на повернення католицизму до віроповчальної простоти, моральної чистоти євангельського християнства. Не побоюсь назвати це революцією, адже завдання проставлені ним важливі. Першим завданням зводиться до повернення жінці її місця й ролі, які вона займала у межах первісного християнства.

«Церква визнає невід’ємний вклад жінок в суспільство завдяки їхній чутливості, інтуїції та особливим якостям, більш притаманним жінкам, ніж чоловікам. Наприклад, особлива жіноча вразливість на інших, яка виражається в особливий спосіб, хоча не єдиний, у материнстві. З радістю спостерігаю, як багато жінок розділяє пасторальну відповідальність разом зі священниками, допомагаючи особам, родинам або групам і вносячи свою лепту в богословські рефлексії. Але все ще необхідно розширити в Церкві простір для більш активної присутності жінок. Оскільки жіночі якості повинні проявлятися у всіх сферах соціального життя, то необхідно гарантувати присутність жінок у трудовому середовищі» і в інших різноманітних місцях, де приймаються важливі рішення, – як в Церкві, так і в соціальних структурах» [Evangelii Gaudium. Апостольське повчання Радість Євангелія Святішого Отця Франциска, 103].

Папа звертає увагу на те, що саме розуміння місця жінки у християнстві є одним із ключових моментів реалізації Євангелії. Більше того, понтифік стверджує, що «фактично, одна жінка, Марія, важливіша від єпископів» [Там само, 104]. Подібне висловлювання є надто радикальним, бо ж хто і коли ще відводив таку вкрай визначну роль жінці у Тілі Христовому. Проблема жінки у Церкві – це водночас і моральна проблема, оскільки вона тягне за собою вирішення інших важливих питань – питань шлюбу і сім’ї, розлучень, абортів. Але Франциск не розводить їх, а навпаки – вважає їх однією проблемою – проблемою жіноцтва, бо ж за усіма цими питаннями зазвичай стоять важкі, часом трагічні, долі скривджених жінок.

«Позбавлення людини життя не може бути прогресивним вирішенням проблем. Також правда, що ми зробили мало для того, щоб належним чином допомагати жінкам, які потрапили в дуже важкі ситуації, коли аборт видається легким вирішенням їх великих страждань, особливо тоді, коли вони завагітніли внаслідок зґвалтування або в великих злиднях. Хто не перейметься таким великим болем? [Там само, 214]. «...Ми маємо глибше дослідити роль жінок у Церкві. Мусимо працювати більше, щоб виробити глибоку теологію жінки. Тільки зробивши цей крок, зможемо краще роздумувати над їхньою функцією в Церкві. Жіночий геній потрібен всюди, де ухвалюються важливі рішення. Сьогоднішній виклик

такий: думати про особливе місце жінок також і в тих місцях, де в різних галузях Церкви здійснюється влада Церкви» [3].

Після таких висловлювань Папи багато заговорили якщо й не про жіноче священство, то, принаймні, про якісь радикальні зміни, приміром, богословське обґрунтування її «вищості» в Церкві. Єпископ Римо-католицької церкви Станіслав Широкоградюк, за прикладом папи Франциска вважає, що жінкам Всевишній відводить надто високий, навіть божественно високий, статус через її материнство. «Теологія жінки вже є створена, але ніхто більше жінку не обдарив, ніж Бог. Робіть з неї кардинала, робіть хоч Папу Римського – більше вона не отримає. Вона вже обдарована набагато більше і все інше нічого не значить. Дар материнства ніхто не зможе замінити, він є найсвятішим», – запевняє владика [4].

Так, жінка за своїм божественним статусом є святою. Проте реалізація цієї святості, своєї божественності, як поруч й «образу» і «подобі» Божої, можливе через реалізацію Євангелії в її житті, а це значить, що життя мусить наповнитись християнськими цінностями, моральним змістом Євангелії. Іншого шляху, на думку понтифіка, не існує. Зрештою, як підкреслив Франциск, «ми не можемо зводити роль жінки в церкві до дівчини-служки або керівника благодійної роботи» [5]. Місія жінки набагато важливіша, бо ж вона вища навіть за місію Папи.

Слід зазначити, що, з огляду на євангельські тексти, у житті Христа, на рівні перших християнських громад, жінки відігравали активну роль, при чому не менш важливу за апостольську. Не дивно, що деякі з них за свою жертвну християнську місійність названі рівноапостольними. Ідея папи Франциска наступна: через ставлення до жінки змінити Церкву і водночас розв'язати ряд соціальних і моральних проблем – проблеми розлучень, гомосексуалізму, педофілії, сексуальної розбещеності, абортів. Однак це можливе за умов повернення Церкви назад до Євангелії, до морально-етичних засад Христового вчення.

Не секрет, Римо-католицька Церква переживає не найкращі часи: тут і проблема ісламізації християнського світу, і деградація моральних цінностей, і руйнація інституту шлюбу і сім'ї. Але найкритичнішими вадами Церкви нині виступає моральна невідповідність священницького корпусу новозавітним стандартам. Частими вже стали випадки, коли священники (і це попри целібат, не говорячи вже тут про відступ від християнських моральних норм) живуть статевим життям. А чого нині вартують кримінальні справи про священників-педофілів [6] чи священників-геїв, які водночас є прихильниками одностатевих шлюбів? І незважаючи на те, що були ухвалені ряд заборон для подібних священнослужителів [7], і попри те, що папа Франциск навіть вибачився за священників-педофілів [8], проблема ця так і не скасована [9]. Зазначимо тут принагідно, що наявність педофілії і гомосексуалізму притаманна не

лише католикам, випадки цього є й в інших конфесіях, зокрема у Російському православ'ї [10].

З усього видно, що справу вирішення випадків аморальної поведінки священників РКЦ одними заборонами не здолати. Сучасне людство не може скотитися до таких, бодай і біблійних заходів, як то каменування содомітів чи учасників подружньої зради, фізичне їх переслідування, а чи ж відлучення від Церкви. Одним із дієвих інструментів подолання цього, на думку чинного понтифіка, мусять бути не шляхи відкидання таких грішників, не закривання очей на такі ситуації серед віруючих, а щось інше.

Спроба віднайти це «інше» вилася у наступному. Ватиканський Синод ухвалив проміжний документ [11], який закликав католиків «прийняти і цінувати» одностатеві стосунки, а також тих, які не перебувають у шлюбі або знаходяться у позашлюбних стосунках, викликавши цим схвальні відгуки від гомосексуалістів, секулярних і лівих активістів. Найщедріша похвала прозвучала від якогось Френсіса Де Бернардо, виконавчого директора американської організації «New Ways Ministry», яка позиціонує від імені «католиків-гомосексуалістів» [12].

Де Бернардо стверджує, що «найбільш значущі аспекти – це пропозиція католицьким громадам «визнання і поваги» сексуальної орієнтації лесбіянок і геїв, а також визнання того, що лесбіянки і геї «мають таланти й якості, які можуть запропонувати християнській спільноті». Прихильник гомосексуалізму також назвав ці зміни «тотальним розворотом від попередніх церковних заяв», оскільки «у Катехизмі Католицької Церкви, питання про гомосексуалізм знаходиться об'єктивно в неупорядкованому стані [13]. «Для ЛГБТ-католиків в США і у всьому світі цей новий документ є світлом у темряві, новим тоном від церковної ієрархії, яка вже давно заперечує саме існування вірних і люблячих партнерств геїв і лесбіянок», – зазначив Президент Human Rights Campaign [14] Чад Гріффін [15].

Але що означає оце «світло у темряві»? – Невже мова йде про перегляд традиційних християнських моральних цінностей? Більшість вірних Римо-католицької церкви документ сприйняло неоднозначно, оскільки, будучи вихованими на традиційних біблійних цінностях, вони, м'яко кажучи, не готові не те, щоб сприйняти гей-культуру як таку, а й хоча б спробувати її якось «заповажати». Між тим, факт є фактом: Ватикан шукає механіку розв'язання нетрадиційних сексуальних проблем у лоні Церкви. Вдасться йому це зробити, а чи ж ні і в який спосіб – покаже час. Наразі, Франциск будучи консерватором і традиціоналістом у плані дотримання євангельських чеснот, не стане на шлях легалізації у межах католицизму гей-культури, не говорячи вже про інші статеві розбещення. У будь-якому разі його екзистенційний розворот Церкви до

моральної досконалості первісного євангельського християнства доводить це вже зараз.

Закликаючи «поважати» геїв, папа Франциск лише констатує, що «гомосексуальних людей не слід осуджувати чи принижувати, оскільки, якими б вони там не були, всі вони є людьми». Понтифік зауважує якраз на іншому. «Якщо людина гомосексуальна і шукає Бога, і має добру волю, то хто я такий, щоб засуджувати її?» [16]. Водночас понтифік дав зрозуміти, що проникнення гей-культури у церковні кола не може не викликати занепокоєння, оскільки водночас мова йде і про гей-лобі в РКЦ, вогонь якого на себе викликав своїми заявами чинний папа. «Проблема не в тому, щоб мати цю орієнтацію. Ми повинні бути братами. Проблема в лобіюванні цієї орієнтації, або лобіювання з боку скупих людей, політичне лобі, масонське лобі, багато інших лобі. Це велика проблема» [17].

Підкреслимо, проблема повернення католицизму до євангельських засад віровчення неможлива без реалізації моральних настанов Нагірної проповіді, ключовим місцем якої є вчення про «блаженство бідних». У Нагірній проповіді Ісус проголошує свою позицію так: «Блаженні убогі, – Царство Боже бо ваше. Блаженні голодні тепер, бо ви нагодовані будете» (Лк. 6:20-21). Далі, у цьому ж тексті, він говорить про засмучених (вірш 21), в яких, згідно з контекстом проповіді, ми вбачаємо, власне, тих же само неімущих, бо ж засмучені вони своїм низьким соціальним статусом, жалюгідним матеріальним становищем і несправедливістю, яка постійно спіткає їх. Потім наводяться слова осуду на всіх багатіїв. Всупереч релігійним переконанням іудеїв, Христос не просто засуджує багатого, а й пророкує йому (і то лише за його багатство) посмертні тортури. «Горе ж вам, багатіям, бо втіху свою ви вже маєте. Горе вам, тепер ситим, бо зазнаєте голоду ви». А оскільки багатство веде до розкоші, як говорив апостол Яків, то «горе вам, що тепер потішаєтеся, бо будете сумувати та плакати» (вірш 25).

Для Христа, у світлі скорого кінця світу, відтак не існує багатства праведного. Його «неправедність» витікає вже з того, що будь-які матеріальні статки тепер для людини не мають сенсу, а відтак тільки стоять завадою її реалізації, як «образу» і «подобі» Божій. І якщо правовірні іудеї розуміли багатство, як винагороду від Всевишнього за праведність, а бідність – відповідно, як покарання за гріхи (принаймні, так це витлумачує іудейська Біблія), то Ісус, керуючись ідеями євангельського есхатологізму, по суті, змінює їхню полярність, витлумачуючи тепер багатство – злом, а бідність – добром. Якщо Тора спонукала людину бути праведною, бо ж у такий спосіб Бог обіцяє благословляти іудея матеріально, то Христос навпаки – прагне привести людину до бідності, яка тепер одна вважається благом, констатується, як стан блаженства. Саме бідність, за Євангелією, приводить людину до праведності, а відтак і до єднання з Богом.

Первісне християнство визначало «справедливість» як одну з моральних характеристик Бога, як уособлення вищого Добра. Відтак будь-яка нерівність між людьми – майнова, соціальна, статева, расова розумілась як несправедливість передусім моральна. Новий Завіт повчає, що перший чинник, який веде людство до віддаленості від Бога і, як наслідок, до його занепаду є поділ людей на багатих і бідних. А оскільки майнова нерівність – це найголовніша з несправедливостей, що відмежовує людей від божественного, є фактором моральної деградації суспільства, хибних і несправедливих відносин у його сферах, Ісус із Назарету приходив висновку (і це добре видно на підставі синоптичних текстів), що якщо перетворити всіх на бідних і в такий спосіб знищити багатих як соціальне явище, як клас, то людство прийде до гармонії і з небесним, і в межах себе самого.

Засуджуючи багатство як таке, скасовуючи приватну власність принаймні у межах християнських громад, Ісус враз розправляє з можливими іншими несправедливостями гедонічного толку. Ідея заперечення приватної власності, як поруч й ідея зречення себе самого є всього лише похідною від ідеї зречення світу. Якщо християнин зобов'язаний зрестися світу – і це є головним положення Євангелії, – а багатство як сукупність накопичених матеріальних благ цінностей, які мають суто земне (матеріальне) походження, то цілком зрозуміло, що, зрікаючись усього земного, віруючий мусить зрестися й приватної власності, власного майна, багатства.

Зрозуміло, за сучасних обставин закликати усіх нині враз стати ченцями навряд чи буде сприйняте, але Євангелія має рацію – без зречення себе самого, а значить і своїх статків, про справжнє християнство годі й гадати. Неможливо практикувати Євангелію, не зрікаючись світу – світу гріха, зла, несправедливості; без зречення світу не можна зрестися самого себе (а це важливе новозавітне положення, аби нехтувати ним); без «блаженства бідних», поза теологією бідності, яку обстоює папа Франциск, ні про яке християнство мова йти не може в принципі, бо ж про яке «блаженство бідних» можна говорити, коли католик буде любити «цей світ» і себе в ньому. Християнство повинно змінювати людину, віддаляти її від гріха і вести до Христа, але, пристосовуючи людину до «світу», воно у такий спосіб адаптує людину до гріха.

Моральним авторитетом для Франциска, зрозуміло, після Христа, є Франциск Ассизький. Це доводить і його папське ім'я – Франциск. «Франциск Ассизький для мене – людина бідності, людина миру. Людина, що любить і піклується про кожне живе створіння. Людина без багатств... як би я хотів бідної церкви для бідних» [18]. «Я бажаю Церкву бідну і для бідних», – під аплодисменти задекларував Святіший Отець [19].

Зверніть увагу, папа бажає привести Церкву до «бідності», хоче «бідної церкви для бідних». Чому? – Тому що «бідним» був сам Ісус,

«бідними» були апостоли, «бідними» були перші християни. «Бідна Церква» – то Церква Христа, вона є близькою і зрозумілою більшості. Натомість Церква матеріально багата – це завжди пихата, можновладна Церква «від світу цього». Боротьбу саме з такою «змирщеною» Церквою оголосив Франциск. Водночас зауважимо, понтифік не бореться з багатими, не закликає їх добровільно стати бідними, однак заохочує дивитися на власне багатство очима Євангелії: багатство не мусить складати ціль життя віруючого, воно не може стати його екзистенційним смислом, у противному разі таке багатство буде стояти перепорою між людиною і Богом, а значить буде завадою її (людини) християнства (щоправда, якщо ця людина насправду хоче бути християнином).

Можна констатувати, що папа започатковує власну «теологію бідності», а разом проголошує реверс Церкви назад до новозавітного зразка – назад до бідності. Це слід робити негайно, допоки подібне ще можливо зробити, оскільки світ так стрімко знецінюється, шалено дехристиянізується, позначаючись на тому, що віруючі, якщо й не залишають Церкву, то, принаймні, стають «обрядовими», формальними віруючими, привносячи, таким чином до Церкви, далеко не дух Євангелії, а навпаки – «дух антихриста». Тому необхідна не перебудова Церкви і навіть не її реформація, а у прямому сенсі її повернення до первісного стану, до євангельських засад апостольського християнства. «Теологія жінки» і «теологія бідних» є якраз отим дієвим механізмом, який запустить процес навернення католицизму до Ісусового християнства.

«...Ми добре знаємо, якої Церкви хоче Франциск. Церкви, яка близька до бідних, але й близька до Ісуса. Папа ставить сильний акцент на особистих стосунках з Господом. Молоді він сказав, що відкритість на бідних і відкритість на Бога – це одна нерозривна динаміка», – сказав Архієпископ Кальярі [20].

Церква, на переконання папи Франциска, мусить знову стати «світлом для світу» і «сіллю землі» – мусить знову стати Тілом Христовим. Це можливо здійснити через її повернення передусім до моральних настанов Євангелії, до морально-етичного вчення Ісуса Христа. Але чи погодяться всі добровільно за прикладом папи Франциска стати бідними. «Бідними духом» – так! А от стати «бідними» добровільно у прямому сенсі, якими були перші християни, покаже час. Проте вже зараз понтифік декларує, що без таких радикальних змін зміна католицизму неможлива. У будь-якому разі папа нічого нового не говорить: він закликає лишень слідувати Євангелії, яка проголошує «блаженство бідних». За прикладом Христа він прагне відновити втрачену нинішнім християнством сентенцію – «Блаженні убогі, Царство Боже бо ваше» (Лк. 6:20). А оскільки, згідно зі Спасителем, це Царство належить бідним, то зрозуміло, чому папа опікується бідними, чому прагне відродити «Церкву бідну і для бідних».

Посилання

1. Енгельс Ф. До історії первісного християнства // Маркс К. Енгельс Ф. Твори: В 30-ти т. – К., 1965. – Т.22. – С. 453–454.
2. Рид Д. Спор о Сионе. – М.: Твердь, 1992. – С. 65–66.
3. Велике серце, відкрите Богові: інтерв'ю з Папою Франциском // CREDO: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.credo-ua.org/2013/09/102390>
4. Єпископ РКЦ Станіслав Широкоградюк: жінці не потрібне таїнство священства, вона має більший дар від Бога // Богословський портал. – 07-02-2014: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://theology.in.ua/ua/bp/theological_news/events/catholic_news/55251/
5. Папа Франциск: «Кто я такой, чтобы осуждать геев?» // ВВС Україна. – 29 июля 2013: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/ukraine_in_russian/2013/07/130729_ru_s_pope_about_gay Німецька Католическа Церковь отримала співпрацю з криміналістами по справі про педофілію // Атеїстический сайт Білорусі: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.a-theism.com/2013/01/blog-post_8401.html
6. Ватикан лишив сана близько 400 священників-педофілів // Атеїстический сайт Білорусі: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.a-theism.com/2014/02/400.html>; Католическа Церковь придумала суворого покарання для сторонників абортів і одностатевих шлюбів // Атеїстический сайт Білорусі: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.a-theism.com/2013/02/blog-post_9147.html; Ватикан і діти. По звинуваченні в педофілії арештований високопоставлений католицеский архієпископ // Атеїстический сайт Білорусі: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.a-theism.com/2014/09/blog-post_26.html; Ватикан вирішив розслідувати справу єпархії, в якій служать священники-плейбой // Православ'є.Ву. – 27 жовтня 2014: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravoslavie.by/news/vatikan-reshil-rassledovat-delo-eparhii-v-kotoroj-sluzhat-svjashenniki-plejboi> та ін.
7. Папа римський извинився за священників-педофілів // Атеїстический сайт Білорусі: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.a-theism.com/2014/04/blog-post_14.html
8. Ватикан остаточно дозволив своїм єпископам приховувати випадки педофілії // Атеїстический сайт Білорусі: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.a-theism.com/2014/04/blog-post_2.html; Католицеский архієпископ раптово усвідомив, що сексуальні домогательства до дітей – злочин // Атеїстический сайт Білорусі: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.a-theism.com/2014/06/blog-post_18.html; Распутство в святої обителі. Ватикан закриває очі на пороки своїх священнослужителів //

- «Российская газета» – Федеральный выпуск №6395 (123): [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://rg.ru/2014/06/02/vatikan-site.html>;
9. Польский священник готовится стать первым служителем культа, официально лишенным сана за педофилию // Атеистический сайт Беларуси: [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.a-theism.com/2014/07/blog-post.html> та ін.
10. Педофилия на «духовных скрепах»? В тупике уголовного дела // Атеистический сайт Беларуси: [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: http://www.a-theism.com/2014/01/blog-post_13.html; Предновогодний скандал. Кураев связал свое увольнение из духовной академии с разоблачением «голубого лобби» в РПЦ // Атеистический сайт Беларуси: [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.a-theism.com/2014/01/blog-post.html>; Скандал вокруг педофилии в Татарстанской митрополии РПЦ // MILLIET. Информационное издание Всетатарского общественного центра (ВТОЦ): [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: tatar-centr.blogspot.de/2013/12/blog-post_6211.html; Обвинения в педофилии. Реакции субъекта, Церкви, общества // Релігія в Україні. – 16.01.2014: [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.religion.in.ua/main/24549-obvineniya-v-pedofilii-reakcii-subekta-cerkvi-obshhestva.html>; Голубым игуменом РПЦ заинтересовалась прокуратура // Атеистический сайт Беларуси: [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: http://www.a-theism.com/2014/01/blog-post_23.html; Молдавский поп обвинил местного митрополита в содомии // Атеистический сайт Беларуси: [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: http://www.a-theism.com/2014/02/blog-post_14.html; Педофилия на «духовных скрепах». Шоу продолжается // Атеистический сайт Беларуси: [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: http://www.a-theism.com/2014/02/blog-post_4907.html та ін.
11. Synod14 – Eleventh General Assembly: «Relatio post disceptationem» of the General Rapporteur, Card. Péter Erdő, 13.10.2014: [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://press.vatican.va/content/salastampa/en/bollettino/pubblico/2014/10/13/0751/03037.html>
12. Гомосексуалисты одобряют доклад Синода Римско-католической церкви // Российский институт стратегических исследований: [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.riss.ru/demography/news/3747-gomoseksualisty-odobryayut-doklad-sinoda-rimsko-katolicheskoy-tserkvi>
13. Там само.
14. Human Rights Campaign – найбільша про-гомосексуальна пропагандистська лобі-група.
15. Там само.

16. Папа Франциск: «Кто я такой, чтобы осуждать геев?» // BBC Україна. – 29 июля 2013: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/ukraine_in_russian/2013/07/130729_ru_s_pope_about_gay
17. Там само.
18. Новий Папа став Франциском, бо хоче «бідної церкви для бідних» // Експрес. – 16.03.2013: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.expres.ua/world/2013/03/16/83933-novu-papa-stav-francyskom-bo-hoche-bidnoyi-cerkvy-bidnyh>
19. Папа Франциск: «Я бажаю Церкву бідну і для бідних!» // Про відповідальність за створіння. – Субота, 16 березня 2013: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecoburougcc.org.ua/pro-nas>
20. Франциск ніколи не приймав теології визволення в ідеологічному сенсі, – архиєпископ Беччу // CREDO: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://popefrancis.org.ua/?p=1563>.

Ганна Кулагіна-Стадніченко (Київ)

АНТРОПОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РЕЛІГІЙНОСТІ ПРАВОСЛАВНОГО ВІРУЮЧОГО У РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

У статті автор здійснює спробу привернути увагу до головних проблем, зміни методологічної парадигми, необхідності переосмислення фактів, отриманих при вивченні індивідуальної релігійності православного віруючого.

Ключові слова: *безособова релігійність, доктринальна релігійність, індивідуальна релігійність, соціологія православ'я, особистісна релігійність.*

Hanna Kulagina

ANTHROPOLOGICAL DIMENSIONS OF INDIVIDUAL RELIGIOSITY OF ORTHODOX BELIEVERS IN TODAY'S REALITY

The author has attempted to draw attention to major issues, methodological paradigm change, and the need for reconsideration of the facts obtained in the study of individual religious orthodox believer.

Keywords: *individual religiosity, personal religiosity, impersonal religiosity, sociology of Orthodoxy.*

Релігійність не може існувати окремо від її індивідуальних і культурних проявів, оскільки у бутті людини завжди присутній когнітивний, емоційний, поведінковий досвід переживання своєї співвіднесеності з Абсолютом, Вічністю.